

บทที่ 2

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบ และเครื่องมือ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. เอกสารหรือหนังสือ ตำรา ที่ใช้ประกอบการวิจัย

- 1.1 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533)
- 1.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533)
- 1.3 การบริหารหลักสูตร
- 1.4 คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น
- 1.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 1.6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- 1.7 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
- 1.8 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ 2540-2544)
- 1.9 นโยบายของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี
- 1.10 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535
- 1.11 แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฉบับที่ 8 (พ.ศ 2540-2544)
- 1.12 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.13 เศรษฐกิจหมู่บ้านในทิศทางหมู่บ้านไทย
- 1.14 ภูมิปัญญาชาวบ้าน

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533)

ความหมายของหลักสูตร มีนักการศึกษา นักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง คือ

Good (1973) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "หลักสูตร คือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับ สำหรับการจบการศึกษา หรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักๆ" (อ้างจากสุพิศม์ สมศรี, 2541 : 11)

วิชัย ดิสสระ (2537: 19) หลักสูตร คือ "ประมวลความรู้ทั้งหลาย ที่สอดคล้องกับ ปัจจุบันและตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยคาดหวังให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้"

สุมิตร คุณานุกร (2523: 7-8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ว่า "หลักสูตร คือ โครงการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้อง กับความมุ่งหมายทางการศึกษา ที่กำหนด"

สังต์ อุทรานันท์ (อ้างจาก สุพิศม์ สมศรี, 2541 : 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ถึงแม้ จะมีคำนิยามของหลักสูตรที่แตกต่างกัน แต่นักปราชญ์ทางหลักสูตร ก็ได้ยอมรับคำนิยามของ หลักสูตร ซึ่งกล่าวออกมาในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระ ที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น สำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็ก ในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วย ประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้สนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

กรมวิชาการ (2534: 2-3) ให้ความหมายไว้ว่า "หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม "ไปในทางที่พึงประสงค์"

กิติมา ปรีดีดิถิก (อ้างจาก สุพิศม์ สมศรี, 2541 : 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง "เอกสารที่กำหนดโครงการศึกษา ของผู้สอน โดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหา ของความรู้และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล"

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2518 : 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า "หมายถึงมวลประสบการณ์ ทั้งหมด ที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทักษะคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อม เมื่อประมวลเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไป ในการรับรู้ของเด็ก"

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง “มวล ประสบการณ์ต่างๆ หรือเนื้อหาสาระที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดพัฒนาการตามที่กำหนดไว้ ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี ให้เกิดการเชื่อมโยงไปใช้ในการดำรงชีวิต”

องค์ประกอบของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นส่วนที่ทำให้หลักสูตร มีความสมบูรณ์ ได้มีนักการศึกษา ได้เสนอไว้หลายคน ดังนี้

สจ๊วต อุทรานันท์ (อ้างจากสุพิศม์ สมศรี, 2541 : 13) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ หลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร มีองค์ประกอบด้วยส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร ประกอบด้วย

1.1 จุดมุ่งหมาย ซึ่งแยกออกเป็น

1.1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป

1.1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ

1.2 เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งแยกออกเป็น

1.2.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา

1.2.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ

1.2.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์

1.2.4 ทักษะทางกาย

1.2.5 เจตคติและค่านิยม

2. ส่วนประกอบอื่นที่น่าบรรจุไว้ในหลักสูตร ได้แก่

2.1 เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร

2.2 การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

2.3 การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน

2.4 การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

Taba (อ้างจากอรสา ปราชญ์นคร, 2525 : 110) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร ไม่ว่าจะมามีรูปแบบอย่างไร จะมีองค์ประกอบอย่างน้อยที่สุด 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงแต่ละวิชา

3. กระบวนการเรียนการสอน

4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2532) สรุปได้ว่า หลักสูตร มีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ อย่างน้อย 6 อย่าง คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

สมิตร คุณากร (2532: 8-9) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 อย่าง ดังนี้

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

วิชัย ดิสสระ (2535; 11-12) ได้สรุปว่า หลักสูตรประกอบด้วย

1. หลักสูตรแม่บท ได้แก่ข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย

จุดหมายและแนวทางของการศึกษา โครงสร้างเนื้อหาสาระ ซึ่งประกอบด้วยหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เนื้อหาวิชาเป็นหัวข้อ สำคัญ อัตราเวลาเรียนและแนวทางการสอน ตลอดจน การประเมินผลการเรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้จัดทำ

2. เอกสารและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ได้แก่เอกสารและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ครูใช้สอนและนักเรียนใช้เรียน เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน โครงการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบฝึกหัด รูปภาพ แผนภูมิ บทเพลง นิทานและวัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอนต่างๆ สิ่งเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ผู้ที่มีส่วนในการจัดทำสิ่งเหล่านี้มีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวง จนถึง โรงเรียนและเอกชน แต่โดยหลักการแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ มอบให้กรมวิชาการ เป็นเจ้าของเรื่องดำเนินการและประสานงาน

กับหน่วยงานต่างๆ จัดทำเอกสารต่างๆ ในหัวข้อนี้ สำหรับเอกชนที่จัดทำเอกสารต่างๆขึ้น ก็อาจเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

3. กิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่การดำเนินงานต่างๆในโรงเรียนทั้งโดยครู นักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าแบบอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงานการจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่และการทำกิจกรรมต่างๆที่นักเรียน ครู และผู้บริหารการศึกษา เป็นผู้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางและจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

4. การประเมินผล ได้แก่หลักการของการประเมินผล กระบวนการวัดต่างๆ พร้อมทั้งเครื่องมือวัดและแบบฟอร์มในการประเมินผลการศึกษา เพื่อที่จะรู้ว่ามีนักเรียนคนใดมีการเปลี่ยนแปลง หรือมีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆขึ้นหรือไม่เพียงใด เมื่อทราบแล้วจะได้พิจารณาว่าถึงเกณฑ์ที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ถึงจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ นักเรียนผู้นั้น บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2526: 10-12) สรุป องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. หลักการและจุดมุ่งหมาย

1.1 หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับความต้องการอันเป็นแม่บทของหลักสูตร ซึ่งแสดงเจตจำนงหรือเป้าหมายทั่วไปของหลักสูตร นับได้ว่า เป็นจุดยืนร่วมกันของคณะผู้จัดทำหลักสูตร เช่น "เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน"

1.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ ความมุ่งหมายของการศึกษา การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการตอบคำถามว่า จะจัดการศึกษาเพื่ออะไร หรือในการจัดการศึกษานั้น เราต้องการให้ผู้ได้รับการศึกษา มีคุณลักษณะอย่างไร หรืออาจกล่าวโดยสรุปว่า การให้ การศึกษานั้นต้องการให้ผู้เรียน เกิดพฤติกรรมด้านใดบ้าง จึงเป็นคนที่มีความค่าต่อสังคม โดยปกติการกำหนด จุดมุ่งหมาย ต้องคำนึงถึงปรัชญาของแต่ละสังคมเป็นหลัก จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีหลายระดับ เช่น จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาหรือหมวดวิชา จุดมุ่งหมายของรายวิชา และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายระดับการสอน จะพบว่า จุดมุ่งหมายดังกล่าว ตอนแรกจะมีความหมายกว้าง ส่วนจุดมุ่งหมาย

ตอนหลังแคบ กระชับและเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ซึ่งนับได้ว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

2. เนื้อหาวิชา (มวลประสบการณ์) และเวลาเรียน

2.1 เนื้อหาวิชา เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไป คือ การเลือกสรรวิชาต่างๆ ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ทันสมัยและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน เนื้อหาวิชาหรือมวลประสบการณ์ เปรียบเสมือนสื่อหรือเครื่องนำทางไปสู่จุดหมายของหลักสูตรซึ่งต้องอาศัยวิธีการเลือกและการจัดตามหลักการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่เลือก อาจเป็นกลุ่มวิชา หมวดวิชา หรือรายวิชาใดบ้าง ซึ่งขึ้นอยู่กับเจตนาและความเหมาะสมในการจัดทำหลักสูตร

2.2 เวลาเรียน ซึ่งจะกำหนดไว้ว่า หลักสูตรฉบับนั้นๆ จะต้องใช้เวลากี่ปี แต่ละปีเรียนกลุ่มวิชาหรือหมวดวิชาใดบ้าง รั้อยละเท่าไร ในแต่ละสัปดาห์เรียนอะไรบ้าง เป็นเวลาเท่าไร

3. การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง "กิจกรรมต่างๆ ซึ่งผู้บริหารและครูนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ให้เกิดผลแก่ผู้เรียนในโรงเรียน" จำแนกได้ 3 ประการ คือ

3.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ วัสดุหลักสูตร ประกอบด้วย เอกสารหลักสูตรชนิดต่างๆ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน

3.2 การจัดเตรียมสิ่งต่างๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุหลักสูตรและบริการต่างๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล

3.3 การสอน เป็นกิจกรรมที่นำหลักสูตรไปใช้ เพื่อเกิดผลสำเร็จต่อผู้เรียน

4. การประเมินผล เพื่อหาคำตอบว่า หลักสูตรดีเพียงไร มีสิ่งใดบ้างที่ต้องปรับปรุง แก้ไข

4.1 การประเมินผลการเรียน

4.2 การประเมินผลหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

1. เป็นเอกสารของทางราชการ เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ
2. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบัน

การศึกษาต่างๆ รวมทั้งงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์

3. เป็นแผนในการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา
4. เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครู
5. เป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาคน อันเป็นตัวจักรสำคัญทางเศรษฐกิจสังคม

แห่งชาติ

6. เป็นเครื่องชี้ความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เพราะถ้าประเทศชาติมีหลักสูตรที่ทันสมัย เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เราจะได้คนที่มีประสิทธิภาพเหนือประเทศอื่นในโลก

หลักสูตร ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย

1. หลักการ
2. จุดหมาย
3. โครงสร้าง
4. แนวดำเนินการ

รูปแบบของหลักสูตร

บุญชม ศรีสะอาด (2528 : 54-62) สรุปไว้ว่า หลักสูตรแบ่งออกได้ 9 รูปแบบ คือ

1. หลักสูตรรายวิชา มีลักษณะดังนี้

1.1 เนื้อหาสาระแต่ละวิชา จะแยกจากกันโดยเด็ดขาดและการสอนก็สอนแยกรายวิชากันตามรายวิชานั้นๆ

1.2 แต่ละวิชาจะมีลำดับ มีหลักการและเหตุผล มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระและวิธี ค้นคว้าด้วยตนเอง มีขอบเขตที่ตายตัวของความรู้ในวิชานั้น ไม่พาดพิงหรือแสดงความสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ

1.3 ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้นั้นกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

1.4 การเลือกและจัดเนื้อหาวิชา เพื่อสอนยึดคุณค่า ที่มีอยู่ในตัวของเรื่องที่สอนนั้น โดยสันนิษฐานว่า นักเรียนจะสามารถนำเอามาใช้ได้เมื่อต้องการ

2. หลักสูตรสหสัมพันธ์ หลักสูตรแบบนี้ จะนำเอาเนื้อหาวิชาอื่นที่สัมพันธ์กัน มาผนวกเข้าไว้จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป โดยไม่ทำลายขอบเขตของวิชาเดิม แต่จะแสดงให้เห็นว่า แต่ละวิชาเสริมกันอย่างไร

3. หลักสูตรผสมผสาน เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเน้นรายวิชา โดยการสร้างรายวิชาจากเนื้อหาที่เคยแยกจากกัน นั่นคือการรวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นเป็นวิชาเดียว แต่ยังคงรักษาเนื้อหา พื้นฐานของแต่ละวิชาไว้ โดยมีการบูรณาการเนื้อหาวิชามากกว่าหลักสูตรสหสัมพันธ์

4. หลักสูตรหมวดวิชา เป็นหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตรสหสัมพันธ์กับหลักสูตรแบบผสมผสาน เป็นการนำเอาเนื้อหาจากวิชาหลายๆวิชา มาจัดเป็นวิชาต่างๆไปกว้างๆ เน้นความพยายามที่จะให้เกิดความเข้าใจกว้างๆโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ ให้เห็นถึงวิชาต่างๆสัมพันธ์กับความเข้าใจในทัศนิกกว้างๆอย่างไร

5. หลักสูตรวิชาแกน เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะ ดังนี้

- 5.1 มีรายวิชาใดวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาหนึ่ง เป็นแกนของวิชาต่างๆ
- 5.2 มุ่งให้สามารถทำหน้าที่ประชากรที่มีประสิทธิภาพ ในระบอบประชาธิปไตย
- 5.3 เน้นความต้องการของสังคมในปัจจุบัน
- 5.4 เนื้อหามักจะมาจากปัญหาทางสังคม และส่วนตนที่เห็นว่าเป็นขั้นที่สำคัญของการศึกษาทั่วไป
- 5.5 เน้นการแก้ปัญหา
- 5.6 เนื้อหาของหลักสูตรจะไม่มีขอบเขตของวิชาต่างๆที่มารวมกัน
- 5.7 มีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน
- 5.8 เน้นการสอนทักษะที่ยืดความต้องการ
- 5.9 ใช้เวลาสอนยาวกว่า 1 คาบเรียนปกติ
- 5.10 การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนี้

6. หลักสูตรที่เน้นกระบวนการ หมายถึงทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เช่นทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย การสังเกต การจัดประเภท การตีความ และการทดลอง โดยมีเนื้อหาจากวิทยาศาสตร์ด้านต่างๆเพื่อพัฒนากระบวนการเหล่านี้ หลักสูตรยังมุ่งเกิดทักษะกระบวนการอื่นๆ เช่น กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการในการสร้างค่านิยม ซึ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษา คือ การพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีความสามารถ ในด้านทักษะกระบวนการ มี 8 ด้าน คือ การรับรู้ การสื่อสาร การรัก การตัดสินใจ การรู้ การจัดระบบ การสร้างสรรค์ และการสร้างค่านิยม

7. หลักสูตรที่เน้นสมรรถฐาน เป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียน มีความสามารถอย่างแท้จริง เป็นหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติหรือสมรรถภาพ หลักสูตรต้องกำหนดความสามารถในการปฏิบัติที่ต้องการไว้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์ด้านความสามารถ จากนั้นก็วางแผน กิจกรรมการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุแต่ละจุดประสงค์ และมีการตรวจสอบการปฏิบัติของผู้เรียนก่อนที่จะผ่านไปเรียนจุดประสงค์ ที่ถัดไป สามารถแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดการเรียนในด้าน ดังกล่าว ภารกิจการเรียน กิจกรรมหรือทักษะเหล่านั้น จะกำหนดขึ้น ในรูปการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียน ได้ปฏิบัติ

8. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาทางสังคม หลักสูตรแบบนี้ มีลักษณะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีที่ยึดถือ มี 3 ส่วน คือ

8.1 มีความเชื่อว่า หลักสูตร ควรตรงกับความต้องการชีวิตในสังคมจริง ในการสร้างหลักสูตร จึงยึดรากฐานทางสังคม หรือการดำรงชีวิตในสังคม หรือสถานการณ์ในชีวิตจริง

8.2 เชื่อว่าหลักสูตร เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องต่างๆของชีวิตในสังคมชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดของโรงเรียนชุมชน

8.3 เชื่อว่าเป้าประสงค์ที่สำคัญของหลักสูตร คือการปรับปรุงสังคมโดยใช้โรงเรียนเป็นที่อบรมนักเรียนโดยตรง

9. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล เป็นหลักสูตรที่เน้นความสนใจและความต้องการของนักเรียน เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน ได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจที่หลากหลาย

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524: 13-18) สรุปว่า หลักสูตร มี 6 แบบ คือ

1. หลักสูตรแบบรายวิชาหรือเนื้อหา เป็นหลักสูตรแบบเดิมประกอบด้วยรายวิชาต่างๆ มีข้อดี คือ เน้นด้านวิชาการ ให้มีความรู้เป็นระบบระเบียบ การเรียนการสอนไม่ยุ่งยาก ถ้ายทอดความรู้และทัศนคติได้เต็มที่ ประเมินผลทำได้ง่าย มีข้อเสียคือไม่คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล นักเรียนขาดความคิดสร้างสรรค์ เน้นเฉพาะด้านวิชาการ สอนแบบบรรยาย ความรู้ไม่ผสมผสานกัน

2. หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา เป็นหลักสูตรพัฒนาจากหลักสูตรแบบรายวิชา นำเอาเนื้อหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มาผนวกเรียนด้วยกัน ข้อดี คือ ครูมีการวางแผนการสอนร่วมกัน และนักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาประสานสัมพันธ์กัน

3. หลักสูตรแบบหมวดวิชาหรือสหสัมพันธ์ โดยพยายามรวมวิชาต่างๆ ให้อยู่ในหมวดเดียวกัน มุ่งผสมผสานความรู้ ข้อดี คือ เนื้อหาสาระสนองความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนรอบรู้รอบ การผสมผสานความรู้ ทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ข้อเสีย คือ ครูยังสอนเน้นรายวิชา ไม่ส่งเสริมให้คิดอย่างมีเหตุผล

4. หลักสูตรประสบการณ์ พัฒนามาจากหลักสูตรกิจกรรมและหลักสูตรโครงการ ประสบการณ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร ยึดเอาประสบการณ์และกิจกรรมเป็นหลัก ข้อดี ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มีกิจกรรมศึกษามาก และมีความกระตือรือร้น นักเรียนได้รับความรู้ที่มีประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติจริง ข้อเสีย คือความรู้ที่ได้รับขาดความต่อเนื่อง เนื้อหาสาระอาจไม่สัมพันธ์กับพัฒนาของเด็ก

5. หลักสูตรแบบเพื่อชีวิตและสังคม ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ ผู้เรียนนำเอาความรู้ ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ข้อดี คือ สอนตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตและสังคม เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง เด็กรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ข้อเสีย คือ ได้รับความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ ผู้เรียนได้นำไปใช้ประโยชน์ได้บางส่วนเท่านั้น

6. หลักสูตรแบบแกน เป็นหลักสูตรส่วนที่บังคับให้ทุกคนต้องเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดประสบการณ์ ชนิดที่มีความสำคัญต่อสังคม โดยเน้นค่านิยมของสังคมและปัญหาของสังคม ข้อดี การผสมผสานเนื้อหาและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและสังคม ส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียน เปิดโอกาสให้ศึกษาค้นคว้า หากความรู้เพิ่ม สอนสนองความต้องการและความสนใจ ความถนัดของแต่ละบุคคล ข้อเสีย เนื้อหาที่ได้รับอาจจะน้อยเกินไป ต้องใช้ครูที่มีความรู้ ความสามารถสูง ต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์มาก

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533)

หลักการ

1. เป็นการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียน นำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. เป็นการศึกษามุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

จุดหมาย

การศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างเป็นสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพ อนามัย ของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และครอบครัวได้อย่างมีเหตุผล ด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
5. มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
6. มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้าน และชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนรอบๆบ้าน

โครงสร้าง

มวลดประสปรการณที่จัดให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่มประสปรการณ ดังนี้
 กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่บุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้น ป.5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะ ในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกกิจกรรมอื่นๆตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลายๆกิจกรรมก็ได้

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน 6 ปี แต่แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมงหรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดไว้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับ ชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน ในกลุ่มประสบการณ์พิเศษไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

อัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์ที่ 5 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้น กำหนดไว้โดยประมาณ ดังนี้

อัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์ที่ 5 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้น กำหนดไว้โดยประมาณ ดังนี้

ตาราง ที่ 1 แสดงอัตราเวลาเรียนระดับประถมศึกษา

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ป.1-2		ป.3-4		ป.5-6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็น เครื่องมือการเรียนรู้	50	1,500	35	1,050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการงานและ พื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3,000	100	3,000	100	3,000
5. กลุ่มประสบการณ์ พิเศษ	-	-	-	-	-	600

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

แนวดำเนินการ
เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตร ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย จึงกำหนด
แนวการดำเนินการไว้ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพของท้องถิ่น โดยให้
ท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจ
และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกัน ในการพัฒนาตนเอง
ตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายใน

กลุ่มประสบการณ์ และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

4. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอด ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่กันไปด้วย
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และปฏิบัติจริงของผู้เรียน

การวัดผล การประเมินผลและการติดตามผล

การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการติดตามผล เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนหรือเลื่อนชั้นระหว่างปีหรือปลายปี ตามความสามารถของผู้เรียน ให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ และหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียน ตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน(หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง 2533 : 1-4.)

จุดเน้นของหลักสูตร

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ ตามความคาดหวังของหลักสูตร ในการจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงจุดเน้นต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะ ในกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียน ไปใช้ประโยชน์ ในการดำรงชีวิต จะต้องสอนให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะ และชื่นชมที่ได้ปฏิบัติกร ต่างๆ ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการ

แสวงหาความรู้ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการจัดการ และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะและ กระบวนการต่างๆ ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน มาเน้นที่ฝึกให้ผู้เรียน มีนิสัย ในการคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย ตามศักยภาพ ของครูผู้สอน รวมทั้ง การใช้ทักษะกระบวนการ มี 9 ชั้น ดังนี้

- 1.1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- 1.2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- 1.3 สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
- 1.4 ประเมินและเลือกทางเลือก
- 1.5 กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- 1.6 ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
- 1.7 ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
- 1.8 ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น
- 1.9 ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

2. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร ต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกัน ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นหลักสูตรฉบับนี้ ซึ่งเปิดโอกาส ให้ท้องถิ่น จัดทำรายละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่น ได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ จากท้องถิ่นของตนและเพื่อปลูกฝัง ให้ผู้เรียนมีความรัก และความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย

3. การจัดการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการ

หลักสูตรประถมศึกษาได้กำหนดแนวดำเนินการ เพื่อให้สถานศึกษา ใช้เป็น แนวทางที่จะจัดการเรียนการสอน ให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย โดยมีจุดเน้น 2 ประการ คือ

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้ ที่มีความหมายต่อผู้เรียนให้มากที่สุด
2. การจัดการเรียนการสอน ให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขและสภาพความต้องการ ของท้องถิ่น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533)

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการ ดังนี้

1. มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นพบ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับ การประกอบสัมมาอาชีพ

หรือการศึกษาต่อ

3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียน มีความรู้และทักษะ เพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาอาชีพทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานของตนเอง และสังคม เสริมสร้างอนามัย ชุมชนและครองชีวิต โดยคำนึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญ และทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ของตนเอง

และชุมชน

3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและเลือกแนวทางแก้ไข ปัญหาให้สอดคล้องข้อจำกัดต่างๆ

4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทาง ปฏิบัติ ที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน

6. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาอาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน เสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตาม บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์ และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12	หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9	หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6	หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3	หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3	หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6	หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6	หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย

ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาคุณภาพบุคลากรภาพ

พละนาถมาย

ศึลปศึกษา

2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

3. กึจกรรม ใต้แก้กึจกรรมต้อไปนึ้

3.1 กึจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึษาธิการ ว่าด้อยการจ้ดกึจกรรมในสถานศึษา สังกัดกระทรวงศึษาธิการ คึอ กึจกรรมลูกเลือ-เนตรนารี หรือยวภาษาต หรือผู้บ้าเพ็ญประโยชน์ จ้นวน 1 คาบ ต้อสัปดาห์ต้อภาค และกึจกรรมอึน อึก 1 คาบ ต้อสัปดาห์ต้อภาค

3.2 กึจกรรมแนะแนว หรือกึจกรรมแก้ปัญหา หรือกึจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จ้นวน 1 คาบ ต้อสัปดาห์ต้อภาค

3.3 กึจกรรมอิสระของผู้เรียน จ้นวน 2 คาบต้อสัปดาห์ต้อภาค
หมายเหตุ ผู้เรียนที่นับถึศาสนาพุทธให้เลือเรียนรายวิชาพระพุทศาสนา ในกลุ่มวิชา
สังคมศึษา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533 : 4)
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนคาบเวลาเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	-		4		
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-			-			-		
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	2		3	-		3		
2.2 คณิตศาสตร์	3		10	3	-	10	-		13
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาบุคลิกภาพ									
4.1 พลานามัย	1			1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1			1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ									
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
		30			30			30	

ตารางที่ 2(ต่อ)

กลุ่มวิชา	ม.1	ม.2	ม.3
กิจกรรม			
1. กิจกรรมตามระเบียบฯ			
1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือ ผู้นำเพื่อประโยชน์	1	1	1
1.2 กิจกรรมอื่น	1	1	1
2. กิจกรรมแนะแนว			
กิจกรรม แก้ปัญหาหรือ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	1	1	1
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน			
(ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธให้เลือก เรียนพระพุทธศาสนา ในกลุ่มวิชา สังคม-ศึกษา ภาคเรียนละ 1 ราย วิชาตลอด 3 ปี)	2	2	2
รวมทั้งหมด	35	35	35

ตารางที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

วิชาบังคับ (จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือกเสรี (จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้)	กิจกรรม (จำนวน 5 คาบ/สัปดาห์/ ภาค)
1. วิชาบังคับแกน (39 หน่วยการเรียนรู้) ภาษาไทย 12 หน่วยการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ 9 หน่วยการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ 6 หน่วยการเรียนรู้ สังคมศึกษา 6 หน่วยการเรียนรู้ พละนามัย 3 หน่วยการเรียนรู้ ศิลปศึกษา 3 หน่วยการเรียนรู้ 2. วิชาบังคับเลือก (18 หน่วยการเรียนรู้) สังคมศึกษา 6 หน่วยการเรียนรู้ พละนามัย 6 หน่วยการเรียนรู้ การงาน 6 หน่วยการเรียนรู้	เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชา ต่างๆ ดังนี้ 1. กลุ่มวิชาภาษาไทย -ภาษาไทย -ภาษาต่างประเทศ 2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์- คณิตศาสตร์ -วิทยาศาสตร์ -คณิตศาสตร์ 3. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา 4. กลุ่มวิชาพัฒนาบุคคลิกภาพ -พละนามัย -ศิลปศึกษา 5. กลุ่มการงานและอาชีพ	1. กิจกรรมตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ 1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาดหรือ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1.3 กิจกรรมอื่นๆ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2. กิจกรรมแนะแนวหรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค

ที่มา : หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 : 5)

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533 : 5)

1. เวลาเรียน

1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปีหรือ 6 ภาคเรียน

1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีก ตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อน ซึ่งมีเวลาเรียน 3 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคเรียนปกติ

1.3 สัปดาห์หนึ่งโรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

1.4 ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ ให้โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน ได้ร่วมกิจกรรมตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีหรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบ/สัปดาห์และกิจกรรมอื่นๆ 1 คาบ/สัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับ ผู้เรียนได้ปฏิบัติ กิจกรรมอิสระสัปดาห์ละ 2 คาบ

2. หน่วยการเรียน

รายวิชาที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียนรายวิชาใด ที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียน มากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับแกนและวิชาเลือกเสรี ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ นักเรียนเลือกเรียน ได้เพียง 1 ภาษา

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ ในหลักสูตรและการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

- 5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียนรู้และทุกรายวิชา ต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
- 5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนรู้วิชาบังคับแกน วิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
- 5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียนรู้
- 5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบ/สัปดาห์และเลือกกิจกรรมอื่นอีก 1 คาบ/สัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมด ที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 : 1-6)

การบริหารหลักสูตร (Administration of the Curriculum System)

นพพงษ์ บุญจิตรากุล (2529) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการ โดยมีเครื่องมือคือหลักสูตร เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของ โรงเรียนอันที่จะเตรียมเด็กหรือเยาวชน ให้เกิดความรู้ ทักษะ ทศนคติและประสบการณ์ที่ดี ในการดำเนินและดำรงชีวิตในสังคมของตน ได้อย่างถูกต้องและเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพ

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 157-159) กล่าวถึงการบริหารหลักสูตรว่า เป็นการบริหารงานด้านวิชาการหรือการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปว่า การบริหารหลักสูตรคือการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน จึงขอกกล่าวการบริหารงานวิชาการไว้ด้วย

สังกัด อุทรานันท์ (2527) ได้กำหนดขอบเขตของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. การควบคุมการใช้หลักสูตร
2. การพัฒนาหลักสูตร
3. การจัดครูเข้าสอน
4. การทำแผนการสอน การเตรียมการสอน
5. การจัดตารางสอน
6. การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอน
7. การพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอน
8. การจัดกิจกรรมแนะแนว
9. การสอนซ่อมเสริม
10. การจัดกิจกรรมนักเรียน
11. งานห้องสมุด
12. งานข้อสอบมาตรฐานและคลังข้อสอบ
13. การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาประกอบการเรียนการสอน
14. การวัดผลประเมินผล
15. การนิเทศการศึกษา
16. งานบริการสื่อการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กำหนดตัวบ่งชี้การบริหารหลักสูตร ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนงานทั่วไป
 - 1.1 มีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักเรียนและความพร้อมของโรงเรียน
 - 1.2 มีหลักฐานแสดงการให้บุคลากรทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการวางแผนของโรงเรียน
 - 1.3 มีแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน
 - 1.4 มีแผนประชุมชี้แจงให้บุคลากรทั้งโรงเรียนรับทราบแผนงานของโรงเรียน

2. การจัดแผนงานด้านวิชาการ
 - 2.1 มีงานเลือก/รายวิชาเลือกหลากหลาย สนองความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
 - 2.2 มีงานเลือก/รายวิชาเลือกไว้หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 - 2.3 มีการจัดทำงานเลือก/รายวิชาท้องถิ่น
 - 2.4 มีการจัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรที่หลากหลายและสนองความต้องการของท้องถิ่น
 - 2.5 มีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและเห็นประโยชน์ของการแนะแนว
 - 2.6 มีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกัน ในการจัดสอนซ่อมเสริม
 - 2.7 มีการกระตุ้นให้ครูให้ใช้กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวที่ดำเนินการของหลักสูตร
 - 2.8 มีแผน/โครงการช่วยครูในการจัดหา/จัดทำและการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านวิชาการให้ครูอย่างเหมาะสม
 - 2.9 มีแผน/โครงการ/งานส่งเสริมให้มีการสร้างเครื่องมือวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ตามจุดประสงค์และเพียงพอับความต้องการของครู
 - 2.10 มีกิจกรรม/หลักฐาน/รายงานที่แสดงว่าครูร่วมกันพิจารณา และแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
 - 2.11 มีหลักฐานแสดงว่ามีระบบควบคุมการจัดทำทะเบียน เอกสารหลักฐานแสดงผลการเรียนให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน
3. การดำเนินการตามแผน
 - 3.1 มีการกำหนดการรายงานผลการดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในแผน
 - 3.2 มีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะ
 - 3.3 มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านวิชาการและด้านส่งเสริมขวัญกำลังใจ

3.4 มีการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอน

4. การประเมินผลการดำเนินงาน

4.1 มีการสรุปผลการดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรมกลุ่ม/ฝ่ายต่างๆ เมื่อสิ้นปีการศึกษา

4.2 มีการเผยแพร่ผลงานให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องและชุมชนทราบ

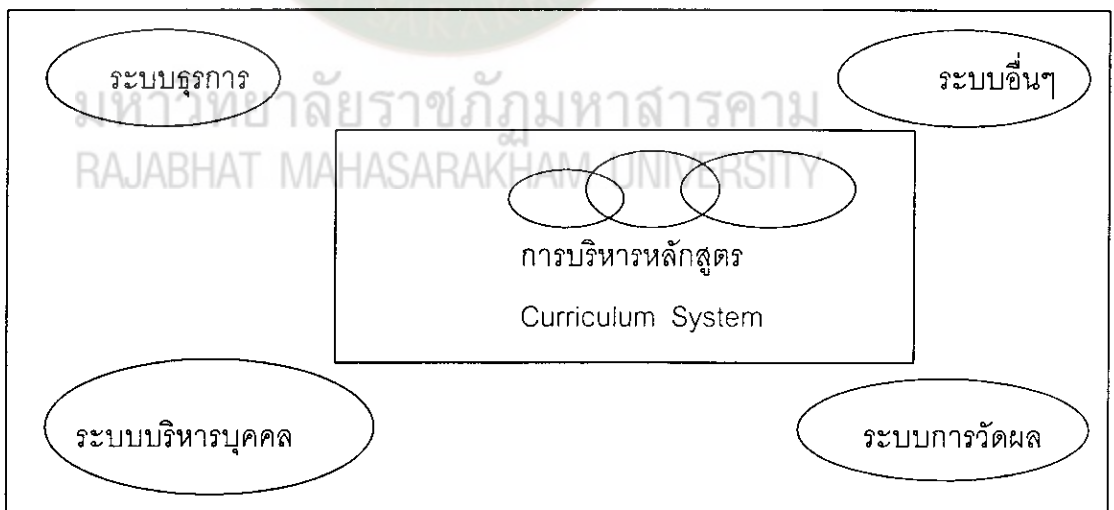
4.3 มีการใช้ผลการดำเนินงาน เพื่อวางแผนในปีต่อไป

4.4 มีการติดตามนักเรียนที่จบการศึกษาของโรงเรียน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 157-159) กล่าวไว้ว่าในการบริหารหลักสูตรนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ส่วนใหญ่ในโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการและหัวหน้าสายวิชา บุคคลเหล่านี้จะทำงานร่วมกันกับครู โดยการทำงานร่วมกัน กระตุ้นช่วยเหลือ แนะนำให้กำลังใจ ควบคุม ดูแล สนับสนุน ประสานงานให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอน

การบริหารหลักสูตร จะได้ผลเพียงใดนั้น จะต้องมีองค์ประกอบอื่นที่ช่วยสนับสนุนให้เป็นระบบขึ้นมา เช่น ระบบการวัดผล ระบบบริหารบุคคล ระบบธุรการและระบบอื่นๆ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 การมองหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

ที่มา : สันต์ ธรรมบำรุง.(2527: 157)

การบริหารหลักสูตร จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. การวางแผนหลักสูตร
2. การนำหลักสูตรไปใช้
3. การประเมินผลหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรในแง่ของระบบ มียุทธศาสตร์ประกอบ 3 ด้าน คือ ตัวป้อน ตัวแปร

ตัวตาม

ดังแผนภูมิที่ 2 การบริหารหลักสูตรในแง่ของระบบ

จากแผนภูมิที่ 2 นี้แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นระบบและเป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน คือ

ขั้นที่ 1 ตัวป้อน (Input) ที่ป้อนเข้าไปมี 3 ส่วน

- 1.1 การวางแผนหลักสูตร
- 1.2 การเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 1.3 การประเมินหลักสูตร

องค์ประกอบ 3 ส่วนแรก จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนหรือเด็กเป็นศูนย์กลาง

ขั้นที่ 2 กระบวนการหรือตัวแปร (Process) มียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

- 2.1 การดำเนินงาน
- 2.2 กิจกรรม
- 2.3 บุคคลที่มีส่วนร่วมในหลักสูตร

ขั้นตอนที่สองนี้ เป็นการนำหลักสูตรออกไปปฏิบัติและขยายขั้นที่หนึ่งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ผลผลิตหรือตัวตาม (Output) ผลของหลักสูตรจะออกมาใน 2 รูปแบบ

- 3.1 รูปแบบที่พึงประสงค์ที่เป็นส่วนดีของหลักสูตร เช่น ความมุ่งหมายสอดคล้องกับเนื้อหา สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นต้น ในส่วนนี้จะต้องคงไว้ในหลักสูตร

3.2 รูปแบบที่ไม่พึงประสงค์ จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ ให้เหมาะสมต่อไป ในการบริหารหลักสูตรหรือการบริหารด้านวิชาการ นอกจากจะเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้แล้ว ยังเป็นการบริหารงานด้านอื่น ที่ส่วนช่วยส่งเสริมงานด้านวิชาการ ที่นอกเหนือจากประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน แบบเรียน คู่มือครู และยังเกี่ยวข้องกับการจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าชั้น การจัดนักเรียนเข้าชั้น การจัดตารางสอน ซึ่งงานเหล่านี้เกี่ยวข้องโดยตรงและสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่าเป็นการบริหารหลักสูตร บุคคลที่ทำให้การบริหารหลักสูตรประสบผลสำเร็จ ในระดับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2536 : 11-12) ได้กล่าวว่า ท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้ หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับต่างๆ ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

แนวการจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น ที่ต้องการให้ชุมชนหรือท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา สามารถกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา และมอบหมายงานกิจกรรมให้เด็กไปทำที่บ้าน โดยครูและผู้บริหารจะเป็นผู้ประสานงาน ครูและชาวบ้านจะช่วยกันติดตามผล และประเมินผลของเด็ก ผลงานจะเป็นของเด็กและชาวบ้าน

2. ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก โดยชาวบ้านจะใช้วิธีการ นำเด็กไปศึกษาแหล่งความรู้ในชุมชน ครูจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้เด็กรู้ว่าถ้าจะเรียนรู้กับชาวบ้านจะทำอย่างไรและจะได้ความรู้มาอย่างไร

3. โรงเรียนและชุมชน จะต้องร่วมกันประสานกระบวนการเรียนรู้ ในโรงเรียน และชุมชน เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

การนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการเรียนการสอน มีความผสมผสานกับชุมชนได้ โรงเรียนควรมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1. โรงเรียนจะต้องทำใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน เพื่อให้เป็นพื้นฐาน ในการจัดการศึกษา

2. กิจกรรมที่มอบหมายให้นักเรียนทำ จะต้องสอดคล้องกับแผนการผลิตของชุมชน
 3. ผู้ปกครอง ครู และชุมชน จะต้องร่วมมือและประสานใจกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะช่วยทำให้มองเห็นภาพของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นชัดเจนขึ้น
 4. จัดให้มีเครือข่ายในแต่ละภาค แต่ละกลุ่มในการแสวงหาความรู้ร่วมกัน มีหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินงานของตนและแก้ปัญหาาร่วมกัน
 5. ควรมีการจัดทำแผนการสอนที่สอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่น
- พอสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตรท้องถิ่น เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่ตอบสนองต่อการพัฒนา การสืบสานศิลป วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีความหมายใกล้เคียงกับ การปรับปรุงหลักสูตร วิชัย วงศ์ใหญ่ (2523 : 9) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการ ที่ช่วยให้นักเรียน ได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือหมายถึงระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียนคู่มือครู และสื่อการเรียนต่างๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การเบรรมครูผู้ใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

ฮิลดา ทาบา (อ้างจาก อรสา ปราชญ์นคร, 2525 : 116) นักพัฒนาหลักสูตร ได้ให้ความหมายของคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทั้งระบบหรือเปลี่ยนทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้ จะกระทบกระเทือนทางด้านความรู้และความรู้สึกนึกคิดของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐาน หรือแบบของหลักสูตรเดิม

หลักการสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระเบียบแบบแผน ตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันไป เริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตร การวางจุดมุ่งหมาย และการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ของหลักสูตรตามลำดับ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญในการจัดหลักสูตร นักวิชาการและครูผู้สอน จำเป็นต้องร่วมมือกัน พิจารณาอย่างรอบคอบและจัดการดำเนินการ อย่างมีระเบียบแบบแผน ที่ละขั้นต่อไป
 2. การพัฒนาหลักสูตร จะต้องรวมไปถึงผลงานต่างๆ ทางด้านหลักสูตร ที่ได้จัดสร้างขึ้นมาใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าหลักสูตรอันเดิม ผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงวิธีการต่างๆ ในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก เช่น การประสานงานและการร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ กลุ่มนักวิชาการและนักการศึกษา
 3. ในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงการฝึกอบรมครูประจำการ ให้เข้าใจในหลักสูตรใหม่ เนื้อหาวิชา ทักษะใหม่ๆ ความคิดเห็นและทัศนคติต่างๆ ที่เด็กต้องเรียนรู้ ครูต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน จึงสามารถดำเนินการ ตามหลักสูตรใหม่ เพื่อให้การเรียนการสอน บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
 4. การพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงผลได้จากการพัฒนาจิตใจและเจตคติ ของนักเรียน คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ไปในทางที่ดี มีสุขนิสัยที่ดีสามารถปรับตัว เข้ากับผู้อื่นได้ รวมทั้งสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี
 5. เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร เป็นงานที่ยุ่งยากและซับซ้อน จึงจำเป็นที่จะต้อง ได้รับความร่วมมือ และประสานงานอย่างดี จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ทุกๆ ด้าน รวมทั้งมีเอกสารและข้อมูลต่างๆ ในการดำเนินงานอย่างพร้อมเพรียงกัน การจัดแบ่งหน้าที่ในการ ทำงานในแต่ละฝ่ายควรทำอย่างเหมาะสม ตามความสามารถด้วย
 6. ในการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องเป็นผู้นำในการดำเนินการที่ชำนาญและมี ความสามารถเป็นอย่างดี รู้จักการจัดและแบ่งงานอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาหลักสูตร ดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ ได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- จุดเน้นในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร จะดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และได้ผลตามจุดมุ่งหมายได้นั้น มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ

1. ให้โอกาสท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกได้มากขึ้น ตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งด้านวิชาชีพ และความเป็นเลิศทางวิชาการ
3. การพัฒนาหลักสูตรจะได้ผลดีนั้น ครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน เน้นมากำกับ เตรียมกิจกรรม เป็นพี่เลี้ยง ประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เอง

การพัฒนาหลักสูตรระดับต่างๆ การเรียนการสอนจะดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูผู้สอน จะต้องรู้จักหลักการของ หลักสูตร และวิธีใช้ด้วย หลักสูตรแบ่งเป็นระดับต่างๆ คือ (อรสา ปราชญ์นคร, 2525 : 121)

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น
3. หลักสูตรระดับห้องเรียน

หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกน ที่เขียนไว้กว้างๆและบรรจุสาระที่จำเป็น ที่ทุกคนในประเทศ จะต้องเรียนรู้เหมือนกัน และเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ ของชาติ เช่น ภาษาไทย เป็นภาษาประจำชาติและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ทั้งยังเป็น เครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เพื่อความสำเร็จในชีวิต

หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาใช้ โดยพิจารณาถึงลักษณะ ของท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อเน้นให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่น และลักษณะ ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่นำไปสู่ชีวิตจริง

หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นสิ่งที่ครูนำเอาหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่นมา ปรับใช้ให้เหมาะสมและให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ฉะนั้นการพัฒนา หลักสูตรจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการพัฒนาการสอนของครู

การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น (สมิทร คุณากร, 2518 : 180-190)

การพัฒนาหลักสูตร มิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะในระดับกระทรวงศึกษาธิการ หรือระดับชาติ แต่กระจายต่อไปในระดับต่างๆ ได้ถึง 4 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน

4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน

การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ เอกสารหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ ตัวหลักสูตร

ของกระทรวงศึกษาธิการและคู่มือครู ซึ่งจะช่วยให้กระจ่างแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรระดับชาติมีลักษณะกว้างและครอบคลุม หลักสูตรในระดับนี้จะกำหนดความมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ซึ่งต้องการถ่ายทอดให้ผู้เรียนอย่างกว้างๆ ความมุ่งหมายจะออกมาในลักษณะของค่านิยมทางการศึกษา มากกว่าออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ส่วนเนื้อหาสาระนั้น หลักสูตรระดับชาติจะกำหนดไว้แต่ประเด็นใหญ่ๆ เนื่องจากผู้พัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ไม่อาจประมวลเอารายละเอียดเกี่ยวกับสาระของความรู้และสภาพของชุมชนหรือท้องถิ่นแต่ละแห่ง มาไว้ทั้งหมดได้ ทั้งนี้อาจไม่มีข้อมูลเหล่านั้น หรือถ้ามีก็ไม่สามารถมาบรรจุได้ทั้งหมดได้ เพราะจะทำให้รูปแบบของหลักสูตร มีความหนาแน่นมากเกินไปแล้ว หลักสูตรระดับชาติ มีไว้เพื่อให้ผู้ใช้ระดับต่างๆ นำไปขยายและปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โรงเรียนและชั้นเรียนต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ระดับท้องถิ่นถ้าพิจารณาให้ละเอียด ในระดับท้องถิ่นได้แก่ ระดับจังหวัด ระดับโรงเรียนและระดับชั้นเรียน เนื่องจากเนื้อหาในระดับชาติ มีลักษณะกว้างๆ เนื้อหาสาระถูกกำหนดออกมาเป็นหัวข้อใหญ่ๆ การขยายการนำหลักสูตรระดับชาติ หมายถึง การนำเอาทั้งความมุ่งหมาย และเนื้อหา มาขยายความ ขยายให้ความมุ่งหมายจากนามธรรม เป็นรูปธรรม เพิ่มเติมข้อปลีกย่อยและรายละเอียด ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ว่าถ้าจะนำความมุ่งหมายนั้นไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล จะต้องสอนอะไรบ้าง และจะต้องให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ทางด้านใด มีทักษะอะไร และมีทัศนคติอย่างไร

การปรับ หมายถึง การนำความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา ซึ่งกล่าวไว้อย่างกว้างๆ ไม่เฉพาะเจาะจงถึงท้องถิ่น หรือชุมชนใดในหลักสูตรระดับชาติ มาปรับให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตการศึกษา

การขยายและการปรับ หลักสูตรระดับชาติ ในการสร้างประมวลการสอน มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้หลักสูตรมีความกระจ่างขึ้นและสำคัญที่สุดคือ ช่วยให้นักเรียนระดับชาติ มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ปัญหาการพัฒนาหลักสูตร ไม่ได้อยู่ที่

ตัวหลักสูตรระดับชาติ มากเท่ากับอยู่ที่ประมวลการสอน ความล้มเหลวที่จะขยายและปรับหลักสูตรในการสร้างประมวลการสอนนี้เอง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ คือ หลักสูตรไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และความต้องการของท้องถิ่น หรือครูไม่ยึดหลักสูตรหรือประมวลการสอนเป็นแนวการสอน

โครงสร้างและสาระของประมวลการสอน ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย
2. หัวข้อเรื่อง
3. เนื้อเรื่องหรือรายละเอียดของเรียน
4. กิจกรรมเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน เอกสารที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ โครงการสอน เท่าที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน การผลิตโครงการสอน ทำกัน 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน ลักษณะของโครงการสอน เป็นเอกสารหลักสูตรที่มีโครงสร้าง องค์ประกอบ และรายละเอียด อยู่ในขั้นที่จะนำไปสอนในชั้นได้แล้ว หลักการและแนวปฏิบัติในการผลิตโครงการสอน คล้ายคลึงกับการจัดทำประมวลการสอน โครงการสอนมีหน้าที่ ขยายและปรับประมวลการสอนอีกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องละเอียดยิ่งขึ้นจนสามารถ แยกแยะรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่จะสอนออกมาเป็นกำหนดเวลาได้ ประมวลการสอนจะมีเพียงว่า มีหัวข้อหรือประเด็นใด ตลอดจนเนื้อหาพอสังเขป ที่ครูจะต้องสอนทั้งหมด โครงการสอนจะแยกแยะ รายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่อไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนจะเพิ่มขึ้นอีกมาก ความแตกต่างที่เด่นที่สุดคือในโครงการสอน จะมีกำหนดเวลาสอนไว้ด้วย ครูจะทราบว่าในสัปดาห์แรกและสัปดาห์ต่อไป จะต้องเรียนเรื่องอะไร

การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน หลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ บัญชีการสอน การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและในระดับโรงเรียน คำนี้ถึงความกระจ่าง ความครอบคลุมของเนื้อหา และความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรกับสภาพแวดล้อม ตลอดถึงความต้องการของท้องถิ่น แต่การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน เน้นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน แม้นักเรียนจะอยู่ในระดับ

การศึกษาเดียวกัน แต่คนละห้อง ก็ดำเนินการสอนที่แตกต่างกัน เนื่องจากเด็กมีความแตกต่างกันนั่นเอง เอกสารหลักสูตรนั้น กำหนดเนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียน สำหรับคนที่มีความสติปัญญาระดับกลางๆ นักเรียนที่มีระดับสติปัญญาสูงกว่า ย่อมสามารถเรียนได้เร็วกว่าที่เอกสารหลักสูตรกำหนดไว้ แต่ตรงกันข้าม นักเรียนที่มีระดับสติปัญญาน้อยกว่า ย่อมต้องใช้เวลาเรียนมากขึ้น

นอกจากการปรับปรุงหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพของสติปัญญาของนักเรียน แล้วการพัฒนาหลักสูตรในชั้นเรียน ยังหมายถึง การปรับความมุ่งหมายในการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้และการสอน ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนด้วย การบันทึกการสอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนโดยตรง ในการกำหนดบันทึกการสอน หรือการเตรียมการสอนในชั้น ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมด้วย โดยสำรวจความต้องการ และความสนใจของนักเรียนในชั้น ซึ่งหมายถึง เด็กได้รับโอกาสในการพัฒนาหลักสูตร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา

มาตรา 43 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน”

มาตรา 69 “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พกบัตรประชาชน และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 289 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการในท้องถิ่นนั้น โดยคำนึงถึงการบำรุงรักษา ศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 : 4-10

มาตรา 7 กล่าวไว้ว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของ
ประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มีความสามารถประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้
ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น
3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา
ทุกระดับและประเภทการศึกษา

4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา
และการพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้จัดการศึกษา

6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและ
สถาบันสังคมอื่น

มาตรา 27 ได้กำหนดไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนด
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของ
ชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ของวรรคหนึ่ง ในส่วนที่
เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์
เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ”

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์พัฒนา ระหว่างชุมชน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 4-12)

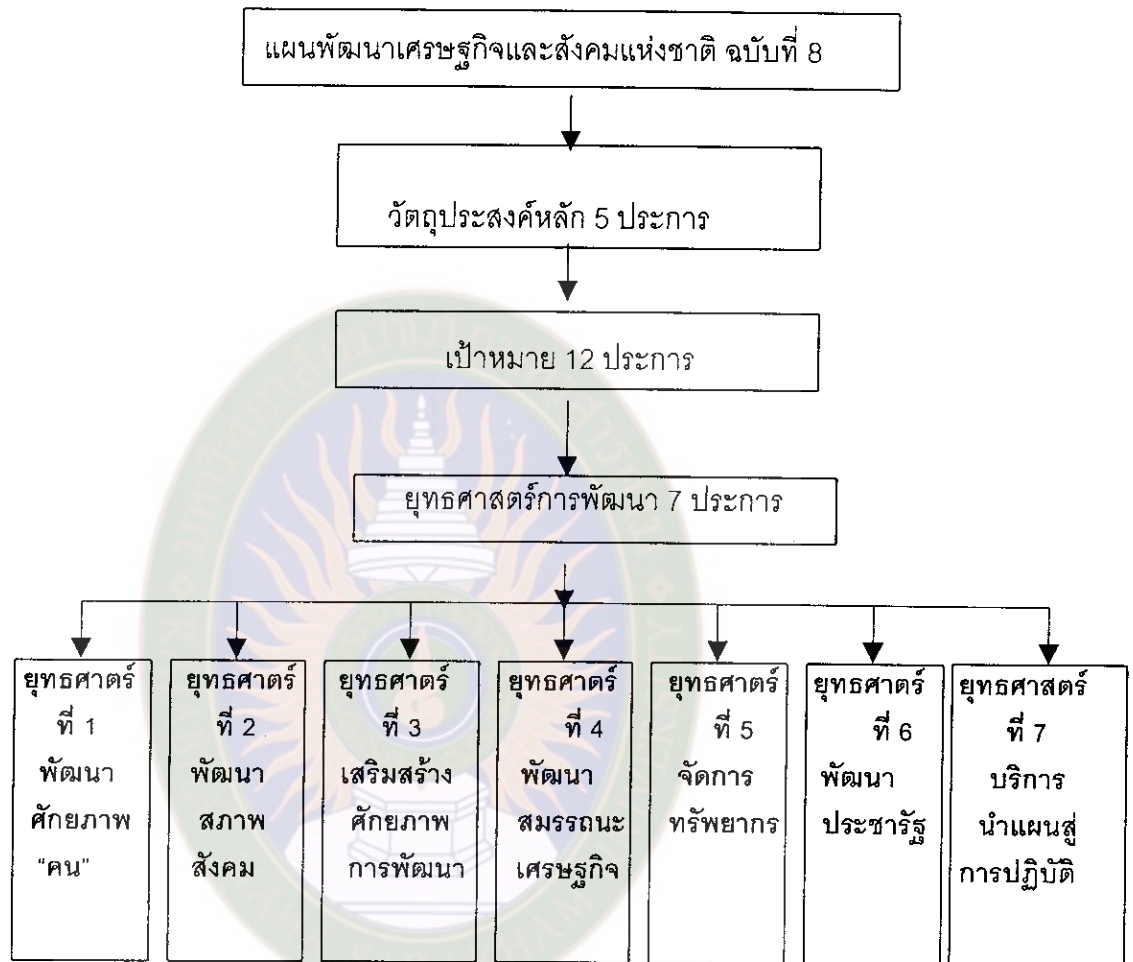
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนา 7 ประการ วัตถุประสงค์หลัก 5 ประการ และเป้าหมายหลัก 12 ประการ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 3 แสดงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

ที่มา : ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นสูง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เล่ม 1, 2541 : 16.

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคน ทั้งในด้านร่างกายและสติปัญญา มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง

1.2 เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม ให้มีความมั่นคงและเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคน รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น

1.3 เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโต อย่างมีเสถียรภาพมั่นคง และสมดุล เสริมสร้างโอกาสพัฒนาศักยภาพของคน ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม

1.4 เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

1.5 เพื่อปรับระบบการจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาแก่ ชุมชนและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนาประเทศมากขึ้น

2. เป้าหมาย

2.1 เพิ่มปริมาณการเตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็กปฐมวัย (0-5ปี)อย่างมีคุณภาพ

2.2 เพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปี แก่เด็กในวัยเรียนทุกคน การเตรียมขยายการศึกษาเป็น 12 ปี และการฝึกอบรมครู อาจารย์ ทุกคนอย่างต่อเนื่อง

2.3 ยกกระดับทักษะฝีมือและความรู้พื้นฐานให้แก่แรงงานในสถานประกอบการ โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในกลุ่มแรงงานอายุ 25-45 ปี

2.4 ให้ผู้ด้อยโอกาสทุกประเภท ได้รับโอกาสการพัฒนาเต็มศักยภาพและได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

2.5 ลดอัตราการประสูติอันตรายจากการทำงาน ให้อยู่ในระดับที่ไม่เกินมาตรฐานสากล และลดจำนวนการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ โดยเฉพาะการจราจร การขนส่งวัตถุเคมีอันตราย และอัคคีภัยในอาคารสูง

2.6 รักษาเสถียรภาพระบบเศรษฐกิจไทย โดยลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ให้อยู่ในระดับร้อยละ 3.4 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และรักษาอัตราเงินเฟ้อ ให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้บริโภค

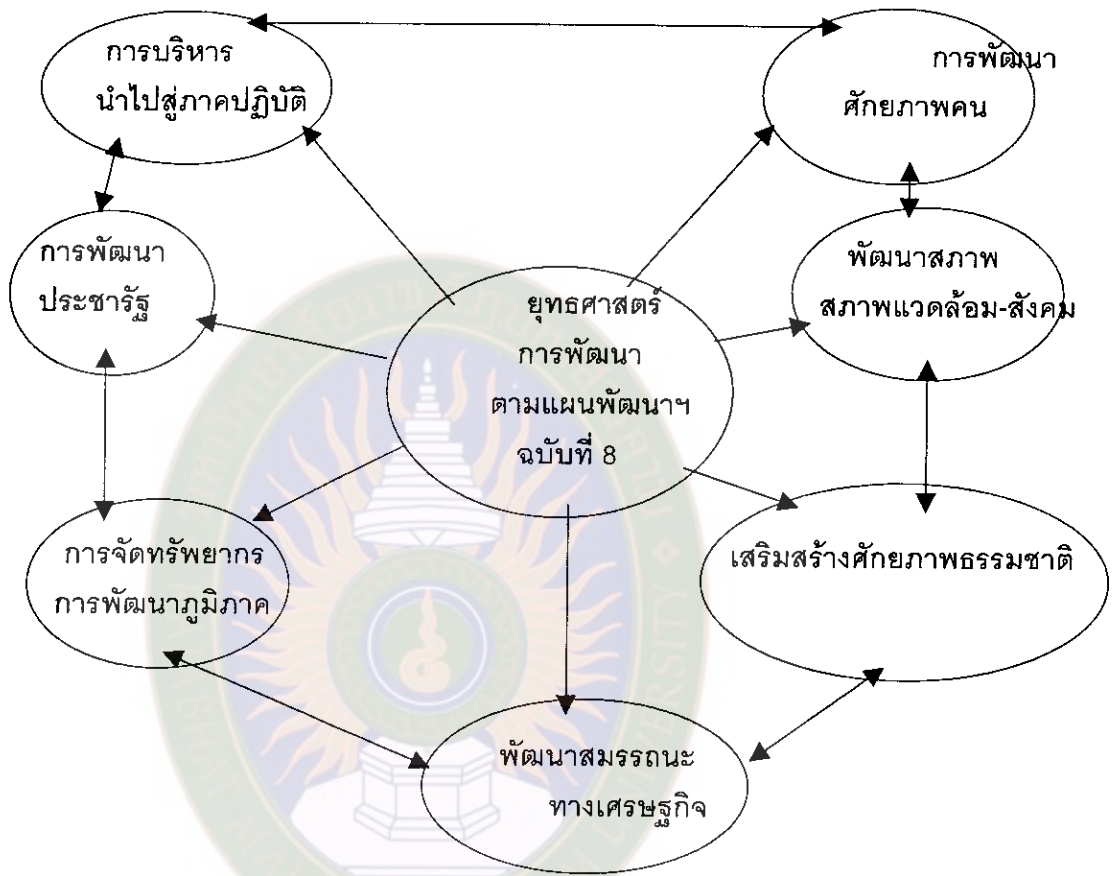
2.7 ระดมการออมของภาคครัวเรือนให้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างน้อยร้อยละ 10 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ ในปีสุดท้ายของแผนฯ ฉบับที่ 8

2.8 ลดสัดส่วนคนยากจนของประเทศให้น้อยกว่าร้อยละ 10 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

2.9 อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่า เพื่อการอนุรักษ์ไว้ให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ของประเทศ รวมทั้งรักษาพื้นที่ป่าชายเลนให้คงไว้ไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ 2540-2544)

2.10 สร้างโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตร ในรูปแบบของเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตรลงทุนในการควบคุมและฟื้นฟู คุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ภูมิภาคและชนบท ประเทศไทย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นสูง . สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เล่มที่ 1. 2541 : 17-18) ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8

ที่มา : ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นสูง . สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ เล่มที่ 1. 2541 : 19.

สรุป การพัฒนาที่ท้าทายต่อการอยู่รอดของเศรษฐกิจและสังคมไทยในอนาคต คือ “การพัฒนาคน” ซึ่งเป็นจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้คนมีความสุข นโยบายของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีที่แถลงไว้กับรัฐสภาในส่วนของการศึกษา ได้กล่าวว่า “จัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนปรับปรุงการศึกษาทุกระดับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม โดยใช้การศึกษา

เพื่อเสริมสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาประเทศ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ" (ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นสูง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เล่มที่ 1. 2541 : 52-53)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

ได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า "ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันสังคมอื่นๆ และสื่อมวลชน ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของการศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ระดม จัดสรร และใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม โดยการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และวิจัยในศาสตร์สาขาต่างๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยาการอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น มาประกอบในการจัดเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ประเภท และรูปแบบการศึกษา พร้อมทั้งให้หน่วยงานทางการศึกษา ประสานการวางแผน และดำเนินงานเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และต่างประเทศมาใช้ประโยชน์ ทางการศึกษาให้มากที่สุด โดยให้สอดคล้องกับนโยบายความจำเป็นเร่งด่วนและทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ โดยสำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1. ขยายการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ให้กว้างขวางโดยเฉพาะในเขตชนบทห่างไกล และชุมชนแออัด โดยให้โรงเรียนทั้งรัฐและท้องถิ่น จัดเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

2. ขยายการบริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัดและความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่ห่างไกล ในเขตชุมชนแออัดในเมือง เขตภูเขาและชายแดน รวมทั้งที่ย้ายถิ่นตามพ่อแม่ ผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา อย่างทั่วถึง

3. ปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา

เพื่อกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาให้เป็นธรรม

4. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการศึกษา การแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการอื่นๆ ให้ชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของตนเอง เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการนั้น อีกทั้งแสวงหาวิธีการต่างๆ สนับสนุนให้มีการและเปลี่ยนแปลง ประสพการณ์ต่างๆ ระหว่างชุมชน

5. พัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือประสานงานของแหล่งความรู้ต่างๆ ส่งเสริม การถ่ายทอดและกระจายความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ผู้ประชาชนและแหล่งชุมชนอย่างกว้างขวาง

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานอื่นๆของรัฐ และเอกชน ประสานความร่วมมือและทรัพยากรระหว่างกันอย่างเป็นระบบในการดำเนินงาน ส่งเสริม และพัฒนาแหล่งความรู้ของชุมชน ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ

7. ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศ และสื่อมวลชนทุกประเภทในการบริหาร ความรู้ ข่าวสารต่างๆแก่ประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวาง และให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอกชนร่วมมือในการให้ข่าวสารแก่สื่อมวลชน หรือร่วมผลิตสื่อที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่

8. จัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็น พื้นฐานที่จำเป็น ต่อการพัฒนาบุคคลและสังคม และส่งเสริมสร้างศักยภาพตามความ แตกต่างระหว่างบุคคล

9. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และวิจัยในศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งแหล่ง วิทยาการจากแหล่งอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น มาพิจารณาประกอบการจัดกาเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเทศ และทุกรูปแบบการศึกษา

10. พัฒนาเนื้อหาสาระด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันกับความก้าวหน้าของ โลก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในทั้งระดับพื้นฐานและเทคโนโลยี ที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

11. จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการ จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสม ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

12. จัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และรู้จักคิดแบบวิทยาศาสตร์ และที่เอื้อให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดริเริ่ม รวมทั้งความสามารถในการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์

13. จัดให้มีการฝึกอบรมด้านวิชาชีพ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่ประกอบอาชีพ และเป็นกำลังทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพของประเทศ

14. ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการจัดเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียน การสอนให้สัมพันธ์สอดคล้อง และเกื้อกูลกับชีวิตของชุมชน โดยส่งเสริมให้องค์กรต่างๆ และ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนา

15. ส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบการศึกษา ในระบบโรงเรียน นอกกระบวน โรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพความพร้อม ของผู้เรียน

16. ส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการเสริม สร้าง สัมพันธภาพระหว่างวัย

17. ส่งเสริมให้ครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันในชุมชน และสื่อมวลชน ร่วมมือกันในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และการชี้แนะแนวทางที่ดี สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

18. ส่งเสริมให้มีการผลิตและการใช้ประโยชน์ จากสิ่งพิมพ์และสื่อการเรียนรู้อื่นๆ รูปแบบ ต่างๆที่ได้มาตรฐานอย่างกว้างขวาง

19. พัฒนาระบบการให้คำปรึกษา การแนะแนวให้ครอบคลุมด้านวิชาการ แนว ทาง การประกอบอาชีพ การปรับตัวทางอารมณ์ และสังคม

20. พัฒนาระบบนิเทศ การติดตามและการประเมินผลการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาทุกประเภท พร้อมทั้งเร่งรัดให้มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนา กระบวนการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 7-10)

แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฉบับที่ 8 (พ.ศ 2540-2544)

กระทรวงศึกษาธิการ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เป็น กลไก ในการพัฒนาคนอย่างเหมาะสม ทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา สุขภาพอนามัยและการ

ประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติ มีนิสัยในการพัฒนาตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองของชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข มีส่วนร่วมในการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนของชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในประชาคมโลก (ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, 2541 : 53)

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ 2543 : 4-5

ข้อ 13 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ข้อ 8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
เศรษฐกิจหมู่บ้าน ในทิศทางหมู่บ้านไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2531 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมกับการพัฒนา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งส่วนของชาวบ้านและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้เกิดการค้นหานักฟื้นฟูประยุคต์ และเสริมสร้างสิ่งใหม่ บนรากฐานของเดิม เพื่อรักษาเสถียรภาพของชุมชน ให้ดำรงอยู่ได้ ซึ่งเรียกว่า "ภูมิปัญญาชาวบ้าน"

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้านต่างจากองค์ความรู้ที่พวกเรามี ตรงที่พวกเรามี หนังสือตำราทฤษฎี ความรู้อยู่มากมาย อ้างอิงได้ว่าเป็นภูมิปัญญา แต่ภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านขั้นตอน 3 อย่าง ตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ ปรีชาติ ปฏิบัติและปฏิเวธ (นพ.ประเวศ วะสี. อ้างจากสามารถ จันทรสूरย์, 2530 : 149)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยในอดีต ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับเรื่องการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งจากห้องสมุดสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย

ขอนแก่น ศูนย์วิจัยของสถาบัน RDI มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีจำนวนมาก ที่มีคุณค่า
ขอนำเสนอ ดังนี้

2.1 จาริรัตน์ ปรงแก้ว , พิภูล วงศ์ก่อม , น้อย สุปิงคลัด, อนันต์ ลิขิต
ประเสริฐและพัชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล. ความเข้มแข็งของชุมชน : เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
บุรีรัมย์, 2539.

2.2 สุรัตน์ วรางค์รัตน์ , การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหา
เศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน : การผลิตข้าวแม่บ้านแก่งโพธิ์, 2535.

2.3 เวกวรรณ ฉ่ำสันเทียะ, การจัดการศึกษา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา
กลุ่มไทยลาว, 2541.

2.4 สุพิศม์ สมศรี, การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, 2541.

2.5 สมพิศ วงษ์แหยม, การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น
ในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา, 2535.

2.6 อังกูล สมคะเนย์, การศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน
มาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี, 2535.

2.7 กรมวิชากร, การศึกษาลักษณะการจัดทำรายวิชาที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา. 2534.

2.8 สงกรานต์ คำพิไลย์, การติดตามการนำหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง 2533) ไปใช้ในเขตการศึกษา 9, 2535.

2.9 ชอุ่ม กรไกร, การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศีร์ษะเกษ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
และครูวิชาการ, 2537.

2.10 สุธาทิพย์ งามนิลย์, การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร, 2537.

2.11 รัตนะ บัวสนธิ์, การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง, 2535.

2.12 มนต์ ปานขาว, การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ในการมีส่วนร่วมพัฒนา

หลักสูตรประถมศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย, 2536.

2.13 สมหมาย ปานสันเทียะ, การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา, 2536.

2.14 เมตตา พุงสืบสาม, การศึกษาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา ที่ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี, 2534.

ผลงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการวิจัย

ผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการวิจัยการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น มีดังนี้
 จาริรัตน์ ปรุกแก้ว , พิกุล วงศ์ก้อม , น้อย สุปิงคลัด , อนันต์ ลิขิต
 ประเสริฐ
 และพัชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล . (2539 : 80)

ได้ศึกษาความเข้มแข็งของชุมชน เรียนรู้จากภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นบุรีรัมย์ สรุปว่าจุดเริ่มต้นจากการที่ชาวบ้านเกิดขึ้นมา โดยได้รับการยกย่องประกาศเกียรติคุณจากสังคมภายนอกชุมชน ในระดับประเทศ และแม้แต่ในระดับโลก ถึงความสามารถแก้ปัญหาและผ่านวิกฤตการณ์ปัญหาที่เป็นผลจากการพัฒนาประเทศ ตามระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ได้ด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยทั้งความอดทนต่อความยากลำบาก ความอดกลั้นจากการถูกดูหมิ่นแคลน อาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และกระบวนการวิจัยโดยการเฝ้าสังเกต ตั้งข้อสงสัย

ตั้งสมมติฐาน ทำการทดลอง รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลสรุป ทดลองซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกระทั่งแน่ใจในผลสรุป เมื่อตนเองผ่านวิกฤติปัญหาต่างๆ มาได้แล้ว ก็มีได้พอใจอยู่เพียงนั้น ได้ริเริ่มดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เชื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นเดียวกับตน สามารถแก้ปัญหาและผ่านวิกฤติปัญหา ได้เช่นเดียวกันด้วย จนกระทั่งได้รับการเรียกขาน จากคนในท้องถิ่นว่า "ครูบา" เนื่องจากเป็นผู้มีภูมิความรู้ และมีวิถีชีวิตเป็นที่เคารพ นอกจากนี้ หากท้องถิ่น ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ปัญหา ที่หนักหน่วงเกินกำลังความสามารถของตน ก็แสวงหาและระดมพลังภูมิปัญญาจากภายนอกมาช่วย"

สุรัตน์ วรารัตน์ (2536 : บทคัดย่อ)

วิจัยเชิงสำรวจบุคลากรทางวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร พบว่า "บุคลากรทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อเหลือ้น้อยที่สุดคือ หมอนวดหรือหมอเอ็น คือมีเพียง 75 คนจาก 293 หมู่บ้าน บุคลากรเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจที่เหลือน้อยที่สุดคือ ผู้ร่ำรวยโบราณ มีเพียง 22 คนใน 293 หมู่บ้าน บุคลากรที่ประกอบอาชีพเสริม ที่เหลือน้อยที่สุดคือ ช่างแกะสลัก เหลือ 30 คน ใน 293 หมู่บ้านและบุคลากรที่เหลือน้อยที่สุดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับการศึกษา และถ่ายทอดคือ การวาดภาพ ซึ่งเหลือเพียง 47 คนใน 293 หมู่บ้าน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า บุคลากรเหล่านี้อาจลดลงตามกาลเวลาและความต้องการของสังคม"

สุรัตน์ วรารัตน์ (2536 : บทคัดย่อ)

โครงการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน การผลิตข้าวเม่าบ้านแก่งโพธิ์ พบว่า "ความสำเร็จในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อสู้กับภัยแล้ง จนมีรายได้ตลอดปี สามารถแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชนได้ ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่น ที่มีคลองส่งน้ำเข้าถึงหมู่บ้านอีกเป็นจำนวนมาก"

สุรัตน์ วรารัตน์ (2535 : บทคัดย่อ)

โครงการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน : การรวมกลุ่ม ไม้กวาด "ช่วยให้เกิดการควบคุมการผลิตให้ไม้กวาด มีคุณภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการผลิตสินค้าหัตถกรรมหมู่บ้าน และช่วยเหลือสมาชิกผู้ผลิตไม้กวาดในยามขาดเงินทอง แต่การรวมกลุ่มอย่างหลวมๆ ก็ยังไม่อาจแก้ปัญหาการจัดการด้านการตลาด ให้ไม้กวาด มีราคาสูงขึ้นจากราคา อันละ 20 บาท ดังนั้นกระบวนการศึกษาวิจัย จึงมีประโยชน์ต่อความเข้าใจในกระบวนการพัฒนารัฐกิจชุมชนการผลิตไม้กวาด ซึ่งใช้ภูมิปัญญาแก้ปัญหาการผลิตสินค้า ให้มีคุณภาพ ให้มีรูปแบบต่างๆ จนสามารถเป็นอาชีพที่สำคัญของหมู่บ้าน"

เวกอร์พันธ์ จำลันเทียะ (2541 : บทคัดย่อ)

ผลงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการศึกษา เพื่อถ่ายถอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ : กรณีศึกษากลุ่มไทยลาว.

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบัน

1. แนวนโยบายกำหนดให้มีการปรับปรุง ระบบ หลักสูตร เนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ให้ผู้บริหารมีอำนาจนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดการศึกษา พัฒนาให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กับวิทยาการสมัยใหม่
2. แนวทางปฏิบัติ กำหนดให้ทำข้อมูลแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่ง วิทยาการ จัดทำหลักสูตรร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น เน้นการปฏิบัติจริง โดยอาศัยเครือข่าย การเรียนรู้เนื้อหา การเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นเนื้อหา ในเรื่องความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คุณค่าความเชื่อระหว่างคนกับธรรมชาติ คุณค่า ของคำสอน ขนบธรรมเนียมประเพณี การใช้แหล่งน้ำ และคุณค่าของศาสตร์ท้องถิ่น มีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
3. วิธีถ่ายถอดส่วนใหญ่นิมนต์พระมาเทศนา ศึกษาแหล่งความรู้ในวัดและชุมชน และได้ นำเนื้อหาจากรายการวิทยุ โทรทัศน์ วีดีทัศน์ บทเรียนสำเร็จรูปและวารสารหรือสิ่งพิมพ์ อื่นๆ มาถ่ายถอดปัญหา โรงเรียนส่วนใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้าน งบประมาณ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่า มีปัญหาระดับมาก ในเรื่องขาดการรับรู้ในนโยบาย ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดแคลนปราชญ์ท้องถิ่น ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ ขาดการสนับสนุนงบประมาณ มีขั้นตอน มาก มีไม่เพียงพอและขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อเสนอแนะและแนวทาง ผู้วิจัย ได้เสนอแนะไว้ว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบและ โรงเรียน ควรดำเนินการในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์ท้องถิ่น มีความสามารถ ในการถ่ายถอดและมีความตระหนักถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. จัดการเรียนการสอนในเชิงรุก
3. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอและแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ
4. จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. สร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร
6. จัดตั้งองค์กรระดับชาติ
7. ลดขั้นตอนด้านงบประมาณ
8. กระจายอำนาจสู่ชุมชน
9. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและส่วนกลาง

สุพิศม์ สมศรี (2541 : บทคัดย่อ)

ได้ศึกษา การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน และมีข้อสังเกตว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรกคือ การกำหนด จุดประสงค์ การเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติเป็นอันดับสุดท้ายคือ การจัดทำคำอธิบาย รายวิชา

2. ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกือบทุกด้านมีปัญหา มาก ยกเว้นด้านการจัดการ ที่มีปัญหาอยู่ระดับ น้อย มีข้อสังเกตว่า ด้านที่มีปัญหามากเป็นอันดับแรก คือ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และอาคารสถานที่ ส่วนด้านที่มีปัญหาอันดับสุดท้าย คือ ด้านการจัดการ

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้

- 3.1 ควรส่งเสริมให้บุคลากร เข้าร่วมสัมมนาเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- 3.2 ควรส่งเสริมให้นำวัสดุ อุปกรณ์ ที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
- 3.3 ควรลดขั้นตอนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ

3.3 ควรมีการจัดสัมมนาให้ความรู้แก่ครู เกี่ยวกับการใช้และการพัฒนา
หลักสูตร

สมพิศ วงษ์แหยม (2535, บทคัดย่อ)

ได้ศึกษา เรื่อง สภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของ
โรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้
ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา มีการดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนหรือจัดกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มลดรายละเอียดเนื้อหา
3. การทำเนื้อหา รายวิชาใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือ

กิจกรรมเสริม เป็นลักษณะการพัฒนาหลักสูตร ที่ดำเนินการมากที่สุด ทรัพยากรท้องถิ่นที่นำมา
ใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่ เป็นทรัพยากรบุคคล และนำมาใช้ในกิจกรรมงาน
และพื้นฐานอาชีพ ปัญหาการนำทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่
เป็นปัญหาด้านทรัพยากรบุคคล ปัญหาที่พบ คือ บุคคลเป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ ปัญหา
ในการนิเทศของศึกษานิเทศก์ พบว่า ศึกษานิเทศก์ มีภารกิจอื่นที่ต้องปฏิบัติ จึงไม่สามารถ
นิเทศได้ตามกำหนด

อังกูล สมคะเนย์ (2534)

ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้พัฒนา หลักสูตรใน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
ผลการวิจัย พบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และครูวิชาการโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วย และได้นำ
ภูมิปัญญาชาวบ้าน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ใน
ลักษณะการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม โดยการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น
มามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

กรมวิชากร (2535)

ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาลักษณะการจัดทำรายวิชาที่มีลักษณะสอดคล้องกับ
ท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า

ผู้รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษา เฉพาะกรณี เห็นด้วยกับจุดเน้นของหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในด้านต่างๆ

โรงเรียนมัธยมศึกษา มีการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เรียงตามลำดับคือ ศึกษาความต้องการและความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดตั้งคณะทำงานประกอบด้วยบุคลากรในท้องถิ่น และโรงเรียน พิจารณาและยกย่องหลักสูตรเสนอผู้เชี่ยวชาญจังหวัดและเขต พิจารณาจัดปรับแก้ จัดพิมพ์ เสนอเขตและกรมวิชาการเพื่ออนุมัติในการเรียนการสอนรายวิชาท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอนรายวิชาท้องถิ่น ใช้วิธีสอนหลายวิธี ได้แก่ การใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นของจริง และรูปภาพประกอบการสอน สาธิตการใช้เครื่องมือให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ เป็นต้น ใช้วิธีวัดผลคือ ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทดสอบภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การสังเกตการปฏิบัติงาน และพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียน รวมทั้งประเมินการเรียน ได้ผลว่า นักเรียนมากกว่าร้อยละ 50 มีความรู้ในระดับปานกลาง มากกว่าร้อยละ 80 รู้สึกชอบเมื่อได้เรียนรายวิชาท้องถิ่น เพราะมีความรู้และประสบการณ์ตรงในการทำงาน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ มีรายได้ขณะเรียน สามารถช่วยอาชีพของผู้ปกครองได้ และหากไม่ประกอบอาชีพ ก็สามารถนำความรู้ไปเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อได้ปัญหาที่โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ไม่จัดทำรายวิชาท้องถิ่น คือ โรงเรียนไม่มีความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่และวัสดุ อุปกรณ์ โรงเรียนไม่ได้รับการนิเทศการจัดทำรายวิชาท้องถิ่น จึงทำให้ไม่ทราบแนวทางในการจัดทำ ครูมีภาระในการสอนมาก จึงไม่มีเวลาจัดทำ ไม่มีผู้เชี่ยวชาญข้อมูลท้องถิ่น นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของรายวิชา ท้องถิ่น ไม่มีสถานประกอบการเป็นที่น่าพอใจ

สงกรานต์ คำพิสัย (2535)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในเขตการศึกษา 9 ผลการศึกษา พบว่า สภาพการปฏิบัติ ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนปฏิบัติมากในเรื่อง จัดแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความต้องการ ความถนัดและความสามารถ มีการปฏิบัติน้อยในเรื่อง การจัดทำเนื้อหาวิชาใหม่การนำหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ การประเมินผล การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น การใช้

แหล่งวิทยาการและวิทยาการบุคคลภายนอก การวางแผนการฝึกอบรมวิทยากรและครู ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรระดับท้องถิ่น และการเพิ่มเติมจุดประสงค์การเรียนรู้ในสมุดประจำชั้นสภาพปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนมีปัญหาน้อยในเรื่อง การจัดแบ่งกลุ่มการเรียนตามความต้องการ ความถนัดและความสามารถ การปรับกิจกรรมการเรียน การสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา การเลือกใช้ การปรับปรุง เพิ่มเติม ดัดทอน เนื้อหาสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ การศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อกำหนด หลักสูตรท้องถิ่น การสำรวจสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียน การกำหนด ปรัชญา อุดมการณ์ วัตถุประสงค์และนโยบายของโรงเรียน ส่วนกิจกรรมที่เห็นว่ามีปัญหา มากคือ การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ หรือทำแบบฝึกหัดขึ้นใหม่ การขออนุมัติหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ และความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ช่อม กรไกร (2537)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ มีความเห็นว่า โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษา ไม่แตกต่างกัน

สุธาทิพย์ งามนิล (2537)

ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีการสนับสนุนให้ครู นำทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมถึงทรัพยากรทางสังคมในชุมชน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยการให้คำปรึกษาหารือ ข้อเสนอแนะ ให้บริการด้าน วัสดุ อุปกรณ์และสถานที่ ประเภท

และลักษณะการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ ที่โรงเรียนประถมศึกษาสวนใหญ่ นำมาใช้ได้แก่ พืชและสัตว์ โดยนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคลากรภายใน โรงเรียน โดยการเชิญมาเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและวัด อุโบสถ มัสยิด โดยให้เป็นสถานที่ ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของครู ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน ได้แก่ กิจกรรมต่างๆในชุมชน โดยการศึกษาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนาหลักสูตร ตามความต้องการของท้องถิ่น

ปัญหาการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในกลุ่มทำงานและพื้นฐานอาชีพ ที่โรงเรียนประถมศึกษาสวนใหญ่พบ คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยเหนือ และบุคคลที่เป็นทรัพยากรอยู่ห่างไกล ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในกลุ่มทำงานและพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ บุคคลที่เป็นทรัพยากรที่ไม่มีเวลาว่างพอ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ มีจำนวนจำกัด เวลาไม่เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางสังคม ในชุมชนที่ห่างไกลโรงเรียน ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากโรงเรียน

รัตนะ บัวสนธิ (2535)

ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง" พบว่านโยบายระดับเหนือ โรงเรียน เช่น นโยบายประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นประถมศึกษา มอบหมายให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนำไปปฏิบัติ นั้น ส่งผลให้ครูผู้นำหลักสูตรไปใช้เกรงว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จะทำให้การเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่างๆในหลักสูตรแม่บทจบไม่ทันทั่วทั้งที่ กับการทดสอบประเมินผลสัมฤทธิ์ปลายปีการศึกษา อันจะส่งผลให้อันดับคุณภาพสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน อยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ซึ่งผลอันดับที่ไม่น่าพอใจนี้ มีผลทางอ้อมต่อการพิจารณาความดี ความชอบ และการเลื่อนขั้นเงินเดือนของครูอีกส่วนหนึ่งด้วย ครูจึงรีบสอนให้จบเนื้อหาในหลักสูตรแม่บท นอกจากนั้น นโยบายและแผนงานย่อยๆอื่น เช่น การจัด

ประกวดแข่งขันประเภทต่างๆ ก็มีผลทำให้อาจารย์ใหญ่และครูต้องปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองนโยบายนั้น เป็นผลให้อาจารย์ใหญ่และครูไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับงานวิชาการเท่าที่ควร

มนัส ปานขาว (2536)

ได้ทำการศึกษา การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: กรณีศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย สรุปว่า

1. ศึกษานิเทศก์อำเภอมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) อยู่ในระดับ ปานกลาง คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 61.90
2. ศึกษานิเทศก์อำเภอ มีการปฏิบัติงานในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นอยู่ในระดับ น้อย โดยเฉพาะการติดตามผลการใช้หลักสูตรและการให้ความร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน ในการผลิตเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
3. ศึกษานิเทศก์อำเภอ สามารถปฏิบัติงานบรรลุความสำเร็จในเรื่อง ดังกล่าว อยู่ในระดับ มาก โดยเฉพาะการประชุม อบรม สัมมนา ให้คำปรึกษา สาธิต แนะนำ ในการใช้และพัฒนาหลักสูตร
4. ศึกษานิเทศก์อำเภอ โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับ มาก โดยเฉพาะการขาดแหล่งศึกษาค้นคว้า ผู้บริหารและครูผู้สอน ไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร ขาดเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน ผู้ปกครองและชุมชน ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ผู้บังคับบัญชาขาดการกำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและจริงจังขาดการวางแผนงานร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน
5. ศึกษานิเทศก์อำเภอ มีความต้องการปรับปรุง การพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับ มาก โดยเฉพาะในเรื่อง ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและมีศึกษานิเทศก์เพียงพอกับปริมาณงานที่ปฏิบัติ และให้มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง
6. ผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ ควรปฏิบัติงานให้มากกว่าปัจจุบัน โดยเฉพาะเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงาน มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับงานปฏิบัติงานนิเทศติดตามผล จัดอบรม สัมมนา ให้คำปรึกษาหารือ เป็นวิทยากรประสานงานในการดำเนินการใช้และพัฒนาหลักสูตร

สมหมาย ปานสันเทียะ (2536) บทคัดย่อ

ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางบริหารหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทุกขนาด มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรด้านการเตรียมความพร้อม การจัดการเรียน การสอน และการนิเทศติดตามและการประเมินผล อยู่ในระดับมาก แต่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

ผลการศึกษาเปรียบเทียบได้ว่า โรงเรียนขนาดกลาง มีการปฏิบัติงานน้อยกว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $F = 4.67$ โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $F = 16.60$

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรพบว่า โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกับปัญหาการขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน และบุคลากร ครูมีพฤติกรรมการสอนคงเดิม เพราะความไม่เพียงพอของการนิเทศการสอน

เมตตา ทุงสิบสาม (2534) บทคัดย่อ

ได้ทำการศึกษาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีการบริหารหลักสูตรแตกต่างจากโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องต่างๆ ดังนี้ การจัดครูเข้าสอน การวางแผนการสอน การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดบริหารห้องสมุด การใช้แหล่งทรัพยากรชุมชน ความสัมพันธ์กับชุมชน การนิเทศการสอน การวัดและประเมินผลและการสอนซ่อมเสริม โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ดำเนินการวางแผนในเรื่องต่างๆเหล่านี้ ด้วยบรรยากาศแห่งประชาธิปไตย

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัย ได้สร้างแนวคิดที่จะนำเอามาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยศึกษาจากเครื่องมือของผู้วิจัยได้วิจัยมาแล้ว มาประกอบกับสิ่งที่ได้ปฏิบัติจริงในสถานศึกษาและชุมชน โดยการสร้างเครื่องมือวิจัย

ให้ครอบคลุม เรื่องของสภาพของการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นในปัจจุบัน ปัญหาในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้เห็นส่วนที่จะต้องนำมาวิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไข ให้การบริหาร หลักสูตร มีคุณค่าต่อการบริหารการศึกษา และข้อเสนอแนะของหน่วยงานต่างๆ และผู้ตอบแบบสอบถาม ที่พบเห็นของท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์พิจารณา กำหนดในการบริหารงานหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป เพื่อนำมาเป็นกรอบในการดำเนินการวิจัยและสร้างเครื่องมือ ให้มีคุณค่าต่อการรอบความคิดในเรื่องที่วิจัย การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY